

Верховний
Суд

Юрисдикційність спорів: практика Великої Палати Верховного Суду

Віталій Уркевич
Секретар Великої Палати Верховного Суду,
доктор юридичних наук, професор

ЗМІСТ

1. Загальні питання судової юрисдикції
2. Юрисдикційність земельних спорів
3. Юрисдикційність корпоративних спорів
4. Юрисдикційність трудових спорів
5. Юрисдикційність спорів, зумовлених дією воєнного стану
6. Спори, які не підлягають судовому розгляду
7. Розгляд справи судом «неналежної» юрисдикції
8. Процесуальні наслідки порушення правил юрисдикції
9. Юрисдикційні справи на розгляді Великої Палати Верховного Суду

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Конвенційні приписи та практика ЄСПЛ

- Кожен має право на справедливий розгляд його справи судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру (пункт 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).
- Суд, встановлений законом включає в себе, зокрема, таку складову, як дотримання усіх правил юрисдикції та підсудності. Завданням та метою положень пункту 1 статті 6, що вимагає, щоб суди були «встановлені законом», є забезпечення того, щоб **судова гілка влади у демократичному суспільстві не залежала від розсуду органів виконавчої влади, а регулювалася законом**, що приймається Парламентом. Проте це не означає, що делеговане законодавство є як таке неприйнятним у справах, що стосуються судової гілки влади. Пункт 1 статті 6 не вимагає від законодавчого органу врегульовувати кожну деталь у цій сфері шляхом прийняття офіційного акту Парламенту, якщо законодавчий орган встановить хоча б організаційну структуру судової влади (див. доповідь Європейської комісії від 12 жовтня 1978 року у справі «Лео Цанд проти Австрії» (Zand v. Austria), заява № 7360/76).
- Суд, встановлений законом, тобто відповідний орган повинен мати повноваження вирішувати питання, що належать до його компетенції, на основі принципу верховенства права.

Нормативне регулювання

- Стаття 19 ЦПК – суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають з цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства. Суди розглядають у порядку цивільного судочинства також вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, якщо такі вимоги є похідними від спору щодо такого майна або майнових прав, якщо цей спір підлягає розгляду в місцевому загальному суді і переданий на його розгляд з такими вимогами.
- Стаття 20 ГПК – господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності (щодо виконання господарських договорів, приватизації державного майна, корпоративні спори, спори щодо захисту економічної конкуренції, справи про банкрутство тощо).
- Стаття 20 КАС – юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах (із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень, дій чи бездіяльності, проходження публічної служби, укладення та виконання адміністративних договорів, спори щодо виборчого процесу та референдуму тощо).

Судова юрисдикція

- Інститут права, який покликаний розмежувати компетенцію як різних ланок судової системи судової системи, так і різних видів судочинства – цивільного, кримінального, господарського та адміністративного.
- Критерії юрисдикційності спору – передбачені законом умови, за яких певна справа підлягає розгляду за правилами того чи іншого виду судочинства.
- До таких критеріїв належать:
 - характер спірних матеріальних правовідносин;
 - предмет спору;
 - суб'єктний склад правовідносин;
 - вказівка в законі на вид судочинства, в якому розглядається визначена категорія справ.
- Вирішує юрисдикційні спори Велика Палата Верховного Суду.

Велика Палата Верховного Суду

- Постійно діючий колегіальний орган Верховного Суду, до складу якого входить 21 суддя Верховного Суду (ч. 1 ст. 45 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).
- Велика Палата Верховного Суду:
 - у визначених законом випадках здійснює перегляд судових рішень у касаційному порядку з метою забезпечення однакового застосування судами норм права;
 - діє як суд апеляційної інстанції у справах, розглянутих Верховним Судом як судом першої інстанції;
 - аналізує судову статистику та вивчає судову практику, здійснює узагальнення судової практики;
 - здійснює інші повноваження, визначені законом.
- Суддя Верховного Суду, обраний до Великої Палати, здійснює повноваження судді Великої Палати Верховного Суду протягом трьох років (крім Голови Верховного Суду), але не більше двох строків поспіль.
- Суддя Верховного Суду, обраний до Великої Палати, а також Голова Верховного Суду не здійснюють правосуддя у відповідному касаційному суді.

Підстави передачі юрисдикційних спорів на розгляд Великої Палати Верховного Суду

➤ Справа підлягає передачі на розгляд Великої Палати Верховного Суду, коли учасник справи оскаржує судові рішення з підстав порушення правил предметної чи суб'єктної юрисдикції, крім випадків, якщо:

учасник справи, який оскаржує судові рішення, брав участь у розгляді справи в судах першої чи апеляційної інстанції і не заявляв про порушення правил предметної чи суб'єктної юрисдикції;

учасник справи, який оскаржує судові рішення, не обґрунтував порушення судом правил предметної чи суб'єктної юрисдикції наявністю судових рішень Верховного Суду у складі колегії суддів (палати, об'єднаної палати) іншого касаційного суду у справі з подібною підставою та предметом позову у подібних правовідносинах;

Велика Палата Верховного Суду вже виклала у своїй постанові висновок щодо питання предметної чи суб'єктної юрисдикції спору у подібних правовідносинах (ч. 6 ст.302 ГПК, ч. 6 ст. 403 ЦПК, ч. 6 ст. 346 КАС).

Supreme LAB

Supreme LAB – інноваційний ресурс, створений аналітиками та ІТ-фахівцями Верховного Суду, який надає зручний доступ до інформації про справи, що розглянуті палатами, об'єднаними палатами та Великою Палатою ВС або перебувають у них на розгляді, а також зразкові справи.

Що пропонує Supreme LAB:

- можливість застосування різних фільтрів і параметрів пошуку для віднайдення справ, які розглянуті палатами, об'єднаними палатами та Великою Палатою ВС або перебувають у них на розгляді, а також зразкових справ;
- пошук відповідних судових справ за ключовими словами, датою передачі або датою розгляду справи;
- відстеження стадії розгляду справи;
- можливість ознайомитися з ухвалами про передачу справ на розгляд палат / об'єднаних палат / Великої Палати ВС та з рішеннями по суті.

Для того щоб скористатися Supreme LAB, потрібно перейти за посиланням <https://sl.court.gov.ua/>

Supreme LAB							
Юрисдикція	№ справи / № провадження	Дата передачі справи	Доповідач	Пастава передачі	Суть питання	Ухвала про передачу справи	№ провадження у ВП / ОП / П
Визначити	Визначити	Визначити	Визначити	Визначити	Визначити	Визначити	Визначити
КП КС	№ 910/14503/23	21.11.2024	Коропець, О.А.	Виступлення під висловку	Виступ від висловки КС ВС, викладений у постанові від 24.09.2024 у справі № 910/11691/23, про те, що при розгляді справи про визначення надійності рішень зазначених зборів членів адміністративного колегіального органу виконавчої влади та зборів органів місцевого самоврядування, суд має встановити допущення вимог щодо сплати зборів членами колегіального органу виконавчої влади та зборів органів місцевого самоврядування, як	https://reyestr.court.gov.ua/Review/123313522	
ОП КС	№ 910/16525/23	17.07.2024	Зуєв, В.А.	Виступлення від висловку	Виступ від висловку щодо системного виконання ст. 153 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна», п. 14. 67 Порядку повернення електронних аукціонів для продажу об'єктів майна приватизації викладеного в п. 14. 39-41 постанови КС ВС від 08.02.2022 у справі № 906/15196/20, про те, що ці постанови викладеного Порядку «Закону не передбачають можливість та право змінювати	https://reyestr.court.gov.ua/Review/1210740386	
ОП КС	№ 910/16542/23	17.09.2024	Баранський, С.М.	Виступлення від висловку	Виступ від висловки, викладеного у постанові КС ВС від 08.12.2023 у справі № 916/3114/23, стосовно того, що забезпечення позову про визначення надійності рішень зазначених зборів членів адміністративного колегіального органу виконавчої влади та зборів органів місцевого самоврядування, як сприяє виконанню прав чи охороняє законні інтереси держави і не будуть мати негативного впливу на господарську	https://reyestr.court.gov.ua/Review/121590777	
ОП КС	№ 922/1137/20	09.10.2024	Косарев, С.В.	Виступлення від висловку	Виступлення від висловку, викладеного у постанові КС ВС від 22.01.2021 у справі № 922/623/20, у питанні визначення належного та ефективного способу захисту у випадку спорування на відшкодування порушення права володіння позивача (нерезидентів громадян) нерухомим майном. Згідно з визначенням належного способу захисту в	https://reyestr.court.gov.ua/Review/122543461	

ЮРИСДИКЦІЙНІСТЬ ЗЕМЕЛЬНИХ СПОРІВ

Дозвіл на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки

- Рішення про надання дозволу на розробку проекту землеустрою є стадією процесу отримання права власності чи користування на земельну ділянку. Отримання такого дозволу не гарантує особі чи невизначеному колу осіб набуття такого права, оскільки сам по собі дозвіл не являється правовстановлюючим актом.
- Правовідносини, пов'язані з прийняттям та реалізацією такого рішення не підпадають під визначення приватноправових, оскільки не породжують особистих майнових прав та зобов'язань осіб.

Постанова ВП ВС від 17.10.2018 у справі №380/624/16-ц

Набуття права оренди земельної ділянки за рішенням державного органу

- Оскаржуваний наказ про затвердження проекту документації із землеустрою та передачу в оренду земельної ділянки вичерпав свою дію у зв'язку з його виконанням та виникненням на підставі укладеного з відповідачем договору оренди права користування земельною ділянкою.
- Спір стосується приватноправових відносин, адже існує речове право на земельну ділянку, і вирішення питання правомірності набуття особою такого права, як і питання щодо порушення прав позивача внаслідок неправомірного використання земельної ділянки, має здійснюватися в порядку цивільного чи господарського судочинства залежно від суб'єктного складу сторін спору.

Постанова ВП ВС від 15.05.2018 у справі № 809/739/17

Учасник спору: громадянин чи фермерське господарство?

- За змістом статей 1, 5, 7, 8 і 12 Закону України «Про фермерське господарство» після укладення договору оренди земельної ділянки для ведення фермерського господарства та проведення державної реєстрації такого господарства обов'язки орендаря цієї земельної ділянки виконує фермерське господарство, а не громадянин, якому вона надавалась.
- Отже, з моменту, коли фізична особа створила фермерське господарство, у правовідносинах користування земельною ділянкою відбулася фактична заміна орендаря, й обов'язки землекористувача земельної ділянки перейшли до фермерського господарства з дня його державної реєстрації.
- Звідси спір стосується земельної ділянки, наданої в оренду фермерському господарству, а не фізичній особі. Оскільки фермерські господарства є юридичними особами, на їхні земельні спори з прокурором, який діє в інтересах держави, щодо користування земельними ділянками, наданими із земель державної або комунальної власності, поширюється юрисдикція господарських судів.

Постанова ВП ВС від 16.01.2019 у справі №483/1863/17

Повторне надання земельної ділянки для ведення фермерського господарства

- **Спори щодо користування землями фермерського господарства, зокрема з центральним органом виконавчої влади, який реалізує політику у сфері земельних відносин, з іншими юридичними особами, мають розглядатися господарськими судами незалежно від того, чи отримувала фізична особа раніше земельну ділянку для створення фермерського господарства, і того, чи створила вона це фермерське господарство.**

Постанова ВП ВС від 05.10.2022 у справі №922/1830/19

Скасування реєстраційних дій особою, яка не була заявником їх вчинення

- З метою встановлення чіткого критерію визначення юрисдикції спорів щодо державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, Велика Палата Верховного Суду відступає від висновків, викладених у постановах від 04 квітня 2018 року у справах № 817/567/16 та № 826/9928/15, від 10 квітня 2018 року у справі № 808/8972/15, від 16 травня 2018 року у справі № 826/4460/17, від 23 травня 2018 року у справі № 815/4618/16, від 05 червня 2018 року у справі № 804/20728/14, від 12 червня 2018 року у справі № 823/378/16, від 13 червня 2018 року у справах № 820/2675/17 та 803/1125/17 щодо належності до юрисдикції адміністративних судів спорів за позовами осіб, які не були заявниками вчинення реєстраційних дій, до державного реєстратора про скасування його рішень чи записів у державному реєстрі стосовно державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень.
- Спір про скасування рішення, запису щодо державної реєстрації речового права на нерухоме майно чи обтяження такого права за іншою особою у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно є цивільно-правовим.

Постанова ВП ВС від 04.09.2018 у справі № 823/2042/16

Постанова ВП ВС від 02.10.2019 у справі № 814/2030/17

Скасування державної реєстрації права оренди земельної ділянки

- Спір за позовом фермерського господарства про скасування рішення, запису щодо державної реєстрації права оренди земельної ділянки має розглядатися як спір, що пов'язаний з порушенням цивільних прав позивача на земельну ділянку іншою особою, за якою зареєстровано аналогічне право щодо тієї ж земельної ділянки, та залежно від суб'єктного складу має бути вирішений за правилами цивільного або господарського судочинства.

Постанова ВП ВС від 13.03.2019 у справі № 814/1971/17

«Подвійна» оренда земельної ділянки

- Спір за позовом товариства (орендаря за первинним договором оренди) до фізичної особи (орендодавця), державного реєстратора та фермерського господарства (орендаря за наступним договором оренди тієї ж ділянки) про визнання недійсним договору оренди та скасування рішення про держреєстрацію права оренди є приватноправовим і розглядається за правилами цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 15.01.2020 у справі № 587/2326/16-ц

Скасування наказу Мін'юсту

- Спір про скасування наказу, яким скасовано рішення держреєстратора про державну реєстрацію права оренди земельних ділянок, має розглядатися як спір, пов'язаний з порушенням цивільних прав позивача на земельні ділянки іншою особою, за якою було зареєстровано аналогічне право щодо тих же земельних ділянок. Належним відповідачем у такій справі є особа, право на майно якої оспорується та щодо якої було здійснено аналогічний запис у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. Участь Мін'юсту та держреєстратора як співвідповідачів (якщо позивач чи третя особа вважають їх винними у порушенні прав) у спорі не змінює його цивільно-правового характеру.
- Спір у цій справі не є публічно-правовим. Оскарження рішення про скасування наказу та рішення держреєстратора Мін'юсту безпосередньо пов'язане із захистом позивачем свого цивільного права у спорі щодо земельних ділянок. Такий спір має приватноправовий характер. З огляду на суб'єктний склад сторін спору його слід вирішувати за правилами господарського чи цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 17.02.2021 у справі № 821/669/17

Поновлення договору оренди земельної ділянки

- Після укладення договору оренди земельної ділянки для ведення фермерського господарства та проведення державної реєстрації такого господарства користувачем орендованої земельної ділянки є саме фермерське господарство, а тому й правовідносини щодо права користування такою земельною ділянкою є господарськими. При цьому, реалізація права на поновлення договору оренди в порядку статті 33 Закону України «Про оренду землі» входить до змісту правовідносин щодо права користування земельною ділянкою, наданою для ведення фермерського господарства.
- Таким чином, оскільки фермерські господарства є суб'єктами господарювання, їхні земельні спори з іншими юридичними особами, зокрема з органом державної влади, щодо користування земельними ділянками, наданими із земель державної або комунальної власності, належать до юрисдикції господарських судів.

Постанова ВП ВС від 01.04.2020 у справі № 320/5724/17

Використання земельної ділянки фізичною особою-підприємцем

- Надання в оренду земельної ділянки фізичній особі не пов'язується з її державною реєстрацією як підприємця. Крім того, наявність такого статусу не може свідчити про те, що з моменту державної реєстрації фізичної особи-підприємця вона виступає в такій якості у всіх правовідносинах, зокрема і щодо набуття в оренду земельної ділянки.
- Відповідач як фізична особа, а не як суб'єкт господарювання, придбала об'єкти нерухомості, розміщені на земельній ділянці комунальної власності, й отримала дозвіл на виготовлення технічної документації із землеустрою щодо складання документів, які посвідчують право оренди на цю земельну ділянку.
- За відсутності встановлених судами обставин фактичного використання відповідачем земельної ділянки для здійснення господарської діяльності в якості підприємця підстави для розгляду справи за правилами господарського судочинства відсутні.

Постанова ВП ВС від 27.06.2018 у справі № 749/230/15-ц

Витребування права оренди земельної ділянки, що перебуває у власності фізичної особи

- Спір стосується земельних ділянок, власником яких є фізична особа. Вона є також стороною договорів оренди землі, укладених із юридичними особами (як первісного, укладеного із позивачем, так і двох наступних, укладених із відповідачем).
- Предмет спору безпосередньо стосується прав і обов'язків власника земельних ділянок. Тому спір треба розглядати за правилами цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 08.04.2023 у справі №357/8277/19

ЮРИСДИКЦІЙНІСТЬ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ

Формування статутного капіталу юридичної особи

- Вимоги про визнання недійсним рішення загальних зборів засновників, що вичерпало свою дію його реалізацією (в частині внесення до статутного капіталу майна, що належить позивачу, та визначення його юридичної адреси) не підлягають розгляду судами в межах спору про захист права власності на майно юридичних осіб незалежно від юрисдикції.
- Спір у цій справі виник у правовідносинах із захисту права власності на майно яке використовується в господарській діяльності, а сторонами цього спору є юридичні особи, що відповідає критеріям належності справи до господарського судочинства.
- Доводи про неправильне визначення судами спірних правовідносин як корпоративних є правильними, однак це не впливає на законність висновків суду про закриття провадження у справі.

Постанова ВП ВС від 22.03.2018 у справі № 235/4376/15-ц

Оскарження правочинів щодо відчуження часток у статутному капіталі

- Оскільки між сторонами оспорюваних правочинів щодо купівлі-продажу частки в статутному капіталі не існувало сімейних чи спадкових правовідносин, тому оскаржуваний договір, так і наступні договори щодо подальшого відчуження частки в статутному капіталі, не є правочинами у сімейних чи спадкових правовідносинах.
- Тому позовні вимоги про визнання недійсними правочинів щодо часток у товаристві, визнання недійсними рішення загальних зборів учасників, а також про скасування записів в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань згідно з пунктом 4 частини першої статті 20 Господарського процесуального кодексу України мають розглядатися господарським судом.

Постанова ВП ВС від 03.11.2020 у справі № 922/88/20

Спадкування частки померлого учасника товариства (І)

- Вищий орган товариства не приймав рішень про зміну складу його учасників у зв'язку зі смертю засновника (учасника) товариства і вступу до нього спадкоємців та про внесення відповідних змін до статуту цього товариства. Також відсутні докази державної реєстрації таких змін, тобто такі спадкоємці не набули статусу учасників.
- Отже, зазначений спір не є спором між учасниками (засновниками) товариства або між цим товариством та його учасником (засновником) щодо створення, діяльності, управління або припинення діяльності цієї юридичної особи.
- Спори за позовом фізичних осіб, які не включені до складу учасників юридичної особи на підставі рішення загальних зборів такої юридичної особи, розглядаються в порядку цивільного судочинства, а такі особи в силу факту прийняття ними спадщини не вважаються учасниками товариства.

Постанова ВП ВС від 27.02.2019 у справі № 761/27538/17

Спадкування частки померлого учасника товариства (II)

- Спір щодо стягнення з товариства вартості частини його майна, у зв'язку з не проведенням ним розрахунку з особами, які згідно з рішенням суду в порядку спадкування набули право власності на частку у його статутному капіталі, яка належала померлому учаснику підлягає розгляду за правилами цивільного судочинства.
- Оскільки позивачі не бажали ставати учасниками відповідача, а зміни до складу його учасників не були зареєстровані у встановленому законом порядку та не набрали чинності для позивачів, то спір у цій справі не є корпоративним.

Постанова ВП ВС від 07.08.2019 у справі № 320/4574/17

Спадкування частки померлого учасника товариства (III)

- Спір за позовом одного зі спадкоємців засновника підприємства щодо оскарження свідоцтва про право власності на частку у статутному капіталі підприємства яка одержана відповідачкою як учасницею сімейних правовідносин (спільна сумісна власність), та, відповідно про перерозподіл часток у статутному фонді підприємства між спадкоємцями підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства.
- Той факт, що спадкоємці на час оскарження свідоцтва вже набули статусу учасників підприємства, не свідчить про наявність спору щодо корпоративних прав у юридичній особі, адже всі підстави виникнення такого спору є юридичними фактами сімейного та спадкового права, які мали місце до набуття спадкоємцями статусу учасників підприємства.
- Відносини з оспорування свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя перерозподілу спадкових часток є сімейними та спадковими огляду на те, що: 1) жодні інші особи, які не володіють спеціальним статусом спадкоємця подружжя, їх учасниками бути не можуть; 2) спірні відносини виникли щодо об'єктів які мають спеціальний правовий режим, що існує лише в сімейному та спадковому праві – спільне майно подружжя, спадщина.

Постанова ВП ВС від 04.07.2023 у справі № 686/20282/21

Реалізація права власності на частку в статутному капіталі (I)

- Спір у справі про визнання недійсним договору відчуження частки у статутному капіталі товариства, сторонами якого є фізичні особи, з підстав укладення такого договору з порушенням переважного права учасників товариства на викуп частки підлягає вирішенню судом господарської юрисдикції.
- Те, що такий спір виник між двома фізичними особами, не змінює його правової природи як спору з правочину щодо частки в статутному капіталі товариства, розгляд якого віднесено до юрисдикції господарських судів відповідно до пункту 4 частини першої статті 20 ГПК України.

Постанова ВП ВС від 01.06.2021 у справі № 910/2388/20

- Спір про визнання недійсним укладеного одним з подружжя без згоди іншого з подружжя договору щодо розпорядження часткою в статутному капіталі юридичної особи має розглядатися господарським судом відповідно до пункту 4 частини першої статті 20 ГПК України.

Постанова ВП ВС від 29.06.2021 у справі № 916/2813/18

Реалізація права власності на частку в статутному капіталі (II)

- Спір про виділ частки зі спільного майна подружжя в натурі для звернення стягнення на неї за вирішенням якого до суду звернувся банк, впливає із сімейних правовідносин, тому підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, оскільки стосується не визначення часток учасника господарських товариств (спільним майном позивач зазначив частки у статутному капіталі господарських товариств, учасником яких є один із подружжя), а визначення частки одного з подружжя у майні, яке банк вважає спільною сумісною власністю подружжя.

Постанова ВП ВС від 16.06.2020 у справі № 756/3456/19

- Спір за позовом стягувача у виконавчому провадженні про визнання недійсним договору купівлі-продажу корпоративних прав, заявленим до фізичної особи-боржника, який відчужив іншій фізичній особі спірне майно з метою уникнення його стягнення, підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 04.09.2019 у справі № 927/90/19

Стягнення частини прибутку (дивідендів)

- **Спори, які виникають між товариством та його учасниками стосовно набуття коштів товариства цими учасниками у якості дивідендів або стосовно збереження таких коштів без достатніх правових підстав, мають корпоративний характер та розглядаються у порядку господарського судочинства. Такі кошти набуто учасниками товариства за наявності правової підстави, тому можливість застосування до таких спорів статті 1212 ЦК України виключається.**

Постанова ВП ВС від 03.07.2018 у справі № 917/1345/17

- **Спори між учасником товариства та самим товариством стосовно права позивача на отримання частини прибутку відповідача є такими, що виникають з корпоративних відносин, а вирішення цих спорів належить до юрисдикції господарського суду.**

Постанова ВП ВС від 12.06.2019 у справі № 320/9224/17

Розрахунки з колишнім учасником товариства

- З обґрунтування позову слідує, що позивачка оскаржує внесення спірного нерухомого майна до статутного капіталу товариства 1 у контексті існуючого між нею і товариством 2 спору щодо стягнення вартості частки, належної до виплати учаснику, який вийшов з товариства.
- Учасник, який вийшов з товариства, зберігає інтерес щодо платоспроможності товариства до того часу, поки з ним не будуть повністю проведені розрахунки відповідно до статті 24 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».
- Спир у цій справі виник із корпоративних відносин за позовом учасниці, яка вибула з товариства та не отримала виплати вартості належної їй частки, який належить до юрисдикції господарських судів.

Постанова ВП ВС від 18.12.2024 у справі № 916/379/23

Припинення повноважень директора товариства (І)

- Припинення повноважень керівника або іншого члена виконавчого органу не є порушенням його трудових прав, оскільки не обов'язково пов'язується з його звільненням, але може спричинити зупинення роботи такої посадової особи, викликане відсутністю організаційних умов, необхідних для виконання роботи, оскільки без повноважень посадова особа не може здійснювати керівництво або функції члена виконавчого органу.
- Відповідно до пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України припинення повноважень посадової особи може бути підставою для розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу та виплати вихідної допомоги у розмірі не менше ніж шестимісячний середній заробіток (стаття 44 КЗпП України), але замість розірвання трудового договору за згодою працівника його може бути переведено на іншу роботу (стаття 32 КЗпП України).
- Вимога про визнання недійсним рішення Наглядової ради, яким особу було відсторонено від виконання повноважень директора товариства, є такою, що виникла з корпоративних відносин, а отже, її вирішення належить до юрисдикції господарського суду.

Постанова ВП ВС від 10.09.2019 у справі № 921/36/18

Припинення повноважень директора товариства (II)

- Створення (обрання) виконавчого органу товариства відбувається за рішенням загальних зборів учасників товариства або в окремих випадках - Наглядової ради товариства. Це рішення породжує між особами, яких воно стосується, корпоративні відносини, у яких обрана особа наділяється повноваженнями з управління.
- Ці корпоративні відносини також є підставою для виникнення відносин представництва товариства перед третіми особами, а також трудових відносин, що регулюються законодавством про працю, та виникають у зв'язку з укладенням в установленому порядку з одноосібним виконавчим органом (членом колегіального виконавчого органу) трудового договору (контракту).
- Водночас саме відносини з управління товариством, у яких директору надані відповідні повноваження, за здійснення яких він несе встановлену законом відповідальність, становлять основу відносин між товариством та цією особою.

Відступ! ВП ВС відступила від висновків, викладених у постановках КЦС ВС від 24.12.2019 у справі №758/1861/18, від 17.03.2021 у справі № 761/40378/18 та КГС ВС від 19.01.2022 у справі № 911/719/21 щодо застосування положень законодавства про працю у спрах за позовом директора товариства про припинення повноважень.

Постанова ВП ВС від 06.09.2023 у справі № 127/27466/20

Спори за участю різних видів юридичних осіб (I)

КООПЕРАТИВ

- Обслуговуючий кооператив утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб для надання послуг переважно членам кооперативу, а також іншим особам з метою провадження їх господарської діяльності. Обслуговуючий кооператив надає послуги своїм членам, не маючи на меті одержання прибутку (статті 2, 23 Закону України «Про кооперацію»).
- Обслуговуючий кооператив незалежно від напрямку його діяльності є господарською організацією – юридичною особою, яка здійснює некомерційну господарську діяльність з моменту державної реєстрації на підставі закону та свого статуту.
- Члени обслуговуючого кооперативу незалежно від напрямку його діяльності є носіями корпоративних прав, а відносини між його членами та кооперативом, які пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, є корпоративними.

Постанова ВП ВС від 24.04.2019 у справі № 506/577/18

Спори за участю різних видів юридичних осіб (II)

КООПЕРАТИВ

- Спори між асоційованим членом обслуговуючого кооперативу і таким кооперативом щодо сплати пайових внесків на будівництво житла, визначених кооперативними договорами, не пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності цього кооперативу, тобто з корпоративними відносинами, а тому підлягають розгляду за правилами цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 10.04.2024 у справі № 750/319/18

Спори за участю різних видів юридичних осіб (III)

АДВОКАТСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ

- Члени адвокатського об'єднання, крім прав адвоката, передбачених законодавством, мають право обирати та бути обраними до органів управління адвокатського об'єднання. Позивач є носієм корпоративних прав, а відносини між ним і відповідачем щодо членства в адвокатському об'єднанні, діяльності останнього та його припинення є корпоративними.
- Адвокатське об'єднання є юридичною особою, а спір стосується, зокрема членства у ньому та пов'язаних з членством прав позивача, який оскаржив управлінські рішення загальних зборів і президії цього об'єднання, тобто ці вимоги пов'язані зі здійсненням позивачем корпоративних прав й оцінкою діяльності органів управління адвокатського об'єднання. Вирішення спору за такими вимогами належить до юрисдикції господарського суду.
- Вимоги позивача зобов'язати відповідача повернути робоче місце та відшкодувати матеріальну та моральну шкоду є похідними від вирішення корпоративного спору, а тому такі вимоги теж треба розглядати за правилами господарського судочинства.

Постанова ВП ВС від 26.02.2020 у справі № 750/3192/14

Спори за участю різних видів юридичних осіб (IV)

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ

- Спір пов'язаний з реалізацією загальними зборами членів громадської організації права на управління юридичною особою у вигляді формування органу управління, підставою для прийняття рішення про усунення голови громадської організації від виконання обов'язків зазначених у Статуті товариства, тому його слід розглядати за правилами господарського судочинства.
- Юрисдикція господарського суду поширюється на вказані відносини, оскільки вони мають ознаки юридичного спору щодо реалізації членом громадської організації свого права на управління нею та реалізацію ним права здійснювати керування юридичною особою як органом управління, обраним у встановленому порядку, дотримання порядку скликання та правомочності загальних зборів членів громадської організації, адже такі питання не стосуються внутрішньостатутної діяльності.

Постанова ВП ВС від 12.01.2021 у справі № 127/21764/17

Спори за участю різних видів юридичних осіб (V)

КРЕДИТНА СПІЛКА

- Спир за позовом члена або колишнього члена кредитної спілки щодо повернення йому внесків з майна кредитної спілки у зв'язку з виходом із членства у цій спілці, а також про відшкодування моральної шкоди, завданої неповерненням цих внесків, є пов'язаним із припиненням корпоративних прав відповідного члена, а тому підлягає розгляду за правилами господарського судочинства.
- Припинення корпоративних відносин не означає відсутність юрисдикції господарського суду щодо спору, який виник з таких відносин.

Постанова ВП ВС від 22.09.2020 у справі № 338/667/19

Спори за участю різних видів юридичних осіб (VI)

РЕЛІГІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ

- Спори між релігійною організацією та її учасником (засновником членом), пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої організації, мають розглядатись в порядку господарського судочинства.
- Спори, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності юридичної особи, є корпоративними в розумінні пункту 3 частини першої статті 20 ГПК незалежно від того, чи є позивач та інші учасники справи акціонерами (учасниками) юридичної особи, і мають розглядатися за правилами ГПК.

Постанова ВП ВС від 06.04.2021 у справі № 910/10011/19

Спори за участю різних видів юридичних осіб (VII)

КОЛЕКТИВНЕ МАЛЕ ПІДПРИЄМСТВО

- Колективне мале підприємство за способом утворення є корпоративним підприємством, яке характеризується тим, що утворилося засновниками за їх спільним рішенням, діє на основі об'єднання майна та трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються.
- Оскільки колективне мале підприємство є корпоративним підприємством, то і його учасники мають відповідні корпоративні права, змістом яких є, зокрема, й те, що учасники підприємства мають право на участь в управлінні ним й інші правомочності, передбачені законом і статутом.
- Якщо учасник юридичної особи обґрунтовує позовні вимоги порушенням своїх корпоративних прав, то такий спір є спором про право управління юридичною особою, має ознаки корпоративного і належить до юрисдикції господарських судів.

Постанова ВП ВС від 28.01.2020 у справі № 924/641/17

Спори за участю різних видів юридичних осіб (VIII)

ОСББ

- Спір про дійсність рішення установчих (загальних) зборів ОСББ, зокрема про затвердження кошторису ОСББ та розміру внесків його членів, що виник між членом ОСББ та самим ОСББ, охоплюється поняттям «управління юридичною особою» як такий, що є спором про компетенцію найвищого органу управління ОСББ приймати рішення, віднесені до його виключної компетенції.
- Велика Палата Верховного Суду відступила від висновку КЦС ВС, викладеного в постанові від 14 липня 2020 року у справі № 466/8748/16-ц, про розгляд за правилами цивільного судочинства спору, ініційованого співвласником багатоквартирного будинку щодо затвердження кошторису ОСББ, переліку та розміру внесків на утримання будинку.

Постанова ВП ВС від 01.02.2022 у справі № 910/5179/19

Реорганізація закладу освіти

- Сільська рада є суб'єктом владних повноважень, оскільки здійснює публічно-владні управлінські функції у сфері освіти на виконання повноважень засновника освітнього закладу, тому справа підсудна адміністративному суду.
- Оскаржене рішення щодо реорганізації навчального закладу (школи) прийнято на виконання владних управлінських функцій і є таким, що зачіпає права та інтереси члена територіальної громади, тому правовідносини, які виникли у справі, є публічно-правовими.
- Захист прав та інтересів члена територіальної громади від порушень з боку суб'єкта владних повноважень, якщо ці порушення полягають, наприклад, у перевищенні повноважень, недотриманні процедури чи порядку прийняття рішення, є завданням адміністративного судочинства. Наведене виключає господарсько-правовий характер спірних правовідносин.

Постанова ВП ВС від 02.08.2023 у справі № 925/1741/21

***Відступ!** ВП ВС відступила від висновків стосовно юрисдикції спору, які викладено у постановках ВП ВС від 27.05.2020 у справі № 813/1232/18 та від 09.09.2020 у справі № 260/91/19 і КАС ВС у постановках від 28.01.2021 у справі № 140/434/19 та від 22.10.2020 у справі № 694/1174/16-а.*

ЮРИСДИКЦІЙНІСТЬ ТРУДОВИХ СПОРІВ

Проходження публічної служби

- Спори з приводу прийняття громадянина на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби охоплюють весь спектр спорів, що виникають у відносинах публічної служби. Водночас до цієї категорії не належать трудові спори: а) керівників та інших працівників державних і комунальних підприємств, установ та організацій; б) працівників, які працюють за трудовим договором у державних органах і органах місцевого самоврядування; в) працівників бюджетних установ.
- Спир про поновлення на роботі та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу відноситься до трудових спорів, які розглядаються в порядку цивільного судочинства, оскільки діяльність директора школи не є публічною службою у розумінні КАС України.

Постанова ВП ВС від 12.02.2020 у справі № 693/1140/16-ц

Посадова особа органу місцевого самоврядування

- Спiр за позовом особи, звiльненої iз займаної посади, яка не складала присяги вiдповiдно до Закону «Про службу в органах місцевого самоврядування» та не набула статусу службовця органiв місцевого самоврядування, пiдлягає розгляду за правилами цивiльного судочинства.
- Посадова особа місцевого самоврядування, яка вперше приймається на службу в органи місцевого самоврядування, вважається такою, що вступила на посаду, з моменту складення присяги.
- Особа, яка вiдмовилася вiд складення присяги (за винятком осiб, обраних на посади сiльського, селищного, мiського голови), вважається такою, що не вступила на посаду, а рiшення про її призначення, обрання чи затвердження вважається таким, що втратило юридичну силу.
- Набуття статусу посадової особи органу місцевого самоврядування пов'язується iз наявністю певних обставин. Позивач не набув статусу посадової особи органу місцевого самоврядування, а отже не вважається таким, що проходив публiчну службу, здiйснюючи дiяльність на займаній посадi.

Постанова ВП ВС вiд 06.02.2019 у справi № 146/885/17-ц

Патронатна служба

- На час звільнення посада помічника (додаткового помічника) судді відносилася до патронатної служби, не належала до державної служби, а тому на спірні правовідносини не поширювалася дія Закону України «Про державну службу», у той же час поширювалася дія гарантій, передбачених КЗпП України, тому справа повинна розглядатися в порядку цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 13.03.2019 у справі № 308/4431/17

Приватноправові відносини

- Директор державної виховної колонії видав наказ про зміну істотних умов праці вчителя колонії.
- У пункті 15 частини третьої статті 3 Закону України «Про державну службу» законодавець врегулював, що дія цього Закону не поширюється на працівників державних підприємств, установ, організацій, інших суб'єктів господарювання державної форми власності, а також навчальних закладів, заснованих державними органами.
- Посада вчителя не є ні державною, ні публічною службою.
- Якщо позовні вимоги стосуються порушення трудових прав, то за змістом правовідносин спір не має ознак публічно-правового, оскільки виник з приводу невиконання відповідачем обов'язку щодо письмового попередження працівника про зміну істотних умов праці, втрат у заробітній платі, тобто спір є приватноправовим і відповідно до вимог закону має розглядатися у порядку цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 28.11.2018 у справі № 559/321/16-ц

ЮРИСДИКЦІЙНІСТЬ СПОРІВ, ЗУМОВЛЕНИХ ДІЄЮ ВОЄННОГО СТАНУ

Примусове відчуження майна

- Якщо порушення своїх прав особа вбачає у наслідках, спричинених рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень, які вона вважає неправомірними, і ці наслідки призвели до виникнення, зміни чи припинення цивільних правовідносин, мають майновий характер або пов'язаний з реалізацією її майнових або особистих немайнових інтересів, то визнання незаконними (протиправними) таких рішень є способом захисту цивільних прав та інтересів.
- Не є публічно-правовим спір між суб'єктом владних повноважень та суб'єктом приватного права - юридичною особою, у якому дії суб'єкта владних повноважень спрямовані на виникнення, зміну або припинення цивільних прав юридичної особи.
- Спірні правовідносини виникли внаслідок прийняття рішення про примусове відчуження майна на користь підрозділів військової частини, яке порушує, на думку позивачів, їх права, а тому у позивачів виникла необхідність захисту своїх цивільних прав, що вказує на те, що компетентним судом для вирішення спору є суд господарської юрисдикції.

Постанова КГС ВС від 14.02.2023 у справі № 904/868/22

Встановлення факту проживання з військовослужбовцем

- Спори про встановлення факту проживання однією сім'єю чоловіка та жінки, яка є членом сім'ї померлого військовослужбовця, без реєстрації шлюбу з метою звернення до відповідних органів за призначенням одноразової грошової допомоги належить розглядати за правилами цивільної юрисдикції.
- Водночас в разі оскарження до суду відмови відповідного органу в установленні юридичного факту, який підлягає встановленню у позасудовому порядку, такий спір підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства і суди насамперед перевіряють, чи відповідає оскаржуване рішення суб'єкта владних повноважень визначеним критеріям, а відповідач в адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень повинен довести правомірність свого рішення, дії чи бездіяльності.

Постанова ВП ВС від 18.01.2024 у справі № 560/17953/21

Відступ! ВП ВС відступила від висновків стосовно юрисдикції спору, які викладено у постанові ВП ВС від 30.01.2020 у справі № 287/167/18-ц та у постанові КЦС ВС від 22.03.2023 у справі № 290/289/22-ц, вказавши, що справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення, розглядаються у позасудовому та судовому порядку. Рішення стосовно фактів, що мають юридичне значення, прийняті у позасудовому порядку, можуть бути оскаржені до судів адміністративної юрисдикції. Юридичні факти, які належать встановлювати в судовому порядку, вирішуються судами цивільної юрисдикції за правилами ЦПК України.

Встановлення факту одноосібного виховання дитини

- Факт одноосібного виховання дитини одним із батьків (пов'язаний з реалізацією права на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації) не може встановлюватись у безспірному порядку або за домовленістю батьків дитини, в тому числі на підставі укладеного між ними договору або на підставі судового рішення, ухваленого за правилами окремого провадження, оскільки в такому питанні завжди існуватиме загроза порушення принципу дотримання найкращих інтересів дитини.
- Факт, про встановлення якого просить заявник, не підлягає з'ясуванню в порядку окремого провадження, оскільки з поданої заяви вбачається спір про право, який не може розглядатися в судовому порядку безвідносно до дій заінтересованих осіб щодо конкретних прав, свобод та інтересів заявника.

Постанова ВП ВС від 11.09.2024 у справі № 201/5972/22

Встановлення факту загибелі військовослужбовця

- Встановлення факту, що має юридичне значення, щодо загибелі військовослужбовця під час захисту Батьківщини внаслідок збройної агресії російської федерації проти України можливе лише у судовому порядку, оскільки законодавець не визначив іншого, позасудового способу встановлення причинно-наслідкового зв'язку між смертю військовослужбовця та військовою агресією російської федерації.
- Відповідний юридичний факт має індивідуальний характер, оскільки породжує правові наслідки лише для заявника, а саме: отримання загиблим статусу жертви міжнародного збройного конфлікту з подальшим отриманням членами сім'ї загиблого допомоги від гуманітарних організацій та можливості звернення членів сім'ї загиблого до міжнародних судів із відповідними вимогами.
- Суди дійшли помилкового висновку про закриття провадження у цій справі (бо в позасудовому порядку вже було встановлено факти загибелі), не врахувавши, що встановлення факту, що має юридичне значення, щодо загибелі військовослужбовця під час захисту Батьківщини у лютому 2015 року на території Донецької та Луганської областей України внаслідок збройної агресії російської федерації проти України можливе лише у судовому порядку.

Постанова ОП КЦС ВС від 05.12.2022 у справі № 490/6057/19-ц

Встановлення факту смерті на території, де ведуться бойові дії

- Вирішуючи в окремому провадженні справи про встановлення факту смерті особи, зокрема після 24 лютого 2022 року на тимчасово окупованій території України, під час ведення бойових дій, суди не можуть ігнорувати обставини, в яких опинилися заявники після повномасштабного військового вторгнення держави-агресора на територію України та об'єктивні складнощі, які можуть виникнути у них при наданні доказів на підтвердження відповідного факту.
- Доводи Міністерства оборони України про наявність між учасниками справи спору про право є безпідставними, оскільки заявниця не має іншої можливості одержати свідоцтво про смерть сина, яке посвідчує факт, що має юридичне значення, а чинним законодавством не передбачено іншого позасудового порядку встановлення таких юридичних фактів.

Постанова КЦС ВС від 24.04.2024 у справі № 756/5840/23

Встановлення факту народження на тимчасово окупованій території

- Відмова у відкритті провадження у справі про встановлення факту народження на тимчасово окупованій території України з підстав попереднього незвернення до органу реєстрації актів цивільного стану, неотримання відмови у проведенні державної реєстрації народження та необхідності подальшого оскарження такої відмови в порядку адміністративного судочинства не ґрунтується на положеннях чинного законодавства, оскільки встановлення такого факту саме судом безпосередньо передбачено у статті 317 ЦПК України, яка не вимагає від заявників вчинення інших дій перед зверненням до суду з відповідною заявою, тобто надає можливість відразу звернутися до будь-якого суду цивільної юрисдикції.

Постанова КЦС ВС від 23.11.2022 у справі № 759/7001/22

Встановлення факту перебування на утриманні військовослужбовця

- Неефективним є підхід до визначення юрисдикції спорів про встановлення фактів, що мають юридичне значення, в залежності від їх мети звернення та наявності у заявника певних цивільних прав та обов'язків чи виникнення публічно-правових спорів із суб'єктами владних повноважень, оскільки це не сприятиме належному способу захисту порушеного права заявника, призведе до необхідності звертатися в суди різних юрисдикцій з доказуванням одних і тих же обставин, подій та фактів при поданні кожної позовної заяви.
- Висновки судів попередніх інстанцій, що метою звернення до суду з такою заявою є підтвердження певного соціального-правового статусу для отримання від держави допомоги та інших пільг, що свідчить про те, що така справа не підлягає вирішенню в порядку цивільного судочинства та має розглядатися в порядку адміністративного судочинства, оскільки існує спір у сфері публічно-правових відносин, який не підлягає вирішенню у порядку цивільного судочинства є необґрунтованими.

Постанова КЦС ВС від 08.05.2024 у справі № 214/4921/23

СПОРИ, ЯКІ НЕ ПІДЛЯГАЮТЬ СУДОВОМУ РОЗГЛЯДУ

Оскарження акта про порушення Правил користування електричною енергією

- Складений працівниками електропостачальної організації акт про порушення ПКЕЕ є лише фіксацією такого порушення, що було виявлено під час проведення перевірки дотримання цих Правил, тому оскарження лише факту складення такого акта, який не встановлює для споживача будь-яких обов'язків і є різновидом претензії, не передбачено чинним законодавством як спосіб захисту прав.
- Зазначений акт може бути визнаний як доказ (із наданням йому відповідної оцінки судом під час вирішення іншого спору), зокрема щодо відшкодування матеріальних збитків, при вирішенні якого суд зобов'язаний дати оцінку щодо дійсності цього акта.

Постанова ВП ВС від 06.02.2019 у справі № 522/12901/17-ц

Оскарження акта про порушення, складеного оператором газорозподільної мережі (ГРМ)

- Акт про порушення є службовим документом, що підтверджує факт порушення, носієм доказової інформації про виявлені представниками Оператора ГРМ порушення побутовими споживачами вимог законодавства і не може бути оскаржений у судовому порядку, оскільки висновки, які в ньому містяться, самі собою не породжують для побутового споживача настання юридичних наслідків, не порушують його права та не породжують спірних правовідносин, у яких підлягає захисту порушене право побутового споживача.
- Правова природа оспорюваного акта про порушення унеможливляє здійснення судового розгляду вимог про визнання протиправними дій щодо складання такого акта та його скасування, у зв'язку із чим ці позовні вимоги не можуть розглядатися в судах.

Постанова ВП ВС від 02.04.2019 у справі № 904/1199/18

Оскарження повноважень секретаря сільради

- Позовна вимога про встановлення відсутності повноважень у секретаря сільради на посвідчення заповіту взагалі не підлягає розгляду в судах.
- Захист порушеного має відбуватися шляхом звернення до суду в порядку цивільного судочинства з позовом про визнання заповіту недійсним, а не з позовом про відсутність повноважень у посадової особи місцевого самоврядування на вчинення нотаріальних дій, зокрема на посвідчення заповіту.

Постанова ВП ВС від 29.08.2018 у справі № 219/5238/17

Оскарження довідки про склад сім'ї

- Довідка про склад сім'ї не є актом правозастосування та має виключно інформативний характер, а тому судовому оскарженню не підлягає.
- У позивача не виникло право на судовий захист у порядку цивільного судочинства, оскільки сама довідка про склад сім'ї та дії відповідача щодо видачі якої позивач просить визнати протиправними, не можуть бути самотійним предметом судового розгляду, оскільки не підлягає оскарженню.

Постанова ВП ВС від 07.11.2018 у справі № 295/4481/16-ц

Спiр мiж державними органами

- Прокурор не реалізовує публічно-владні управлінські функції стосовно відповідача та не здійснює представництво будь-якого державного органу, оскільки зі спору вбачається, що його предметом є питання додержання вимог містобудівного законодавства (скасування реєстрації декларації про початок будівництва), відтак - органом, уповноваженим на реалізацію цього питання, власне і є відповідач.
- Вирішення адміністративним судом спору, який виник між прокурором та УДАБК, не відповідатиме меті ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, оскільки зводитиметься до розгляду державою в особі уповноваженого нею органу (суду) спору між іншими її органами, тобто спору держави із самою собою.
- Невідповідність меті вирішення публічно-правового спору та завданням адміністративного судочинства обумовлює потребу розв'язання такого спору в межах існуючих адміністративних процедур, а не в судовому порядку.

Постанова ВП ВС від 30.09.2020 у справі № 815/6347/17

Оскарження повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК)

- Повідомлення НАЗК щодо необхідності подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та порядку її подання не є рішенням суб'єкта владних повноважень у розумінні статті 19 КАС України та має виключно інформаційний характер, а тому не підлягає оскарженню в судовому порядку.
- Надалі на його підставі можуть прийматися відповідні рішення уповноваженими органами, а тому його оцінка, як і оцінка дій службових осіб уповноваженого органу щодо його складання, може бути надана судом під час вирішення спору щодо оскарження рішення, прийнятого з його урахуванням.

Постанова ВП ВС від 02.02.2023 у справі № 260/3380/21

Оскарження дій товариства щодо господарської діяльності

- Характер правовідносин, з яких виник спір щодо оскарження дій АТ «Укрзалізниця», що стосуються питань організації та планування господарської діяльності з перевезення вантажів, та їх суб'єктний склад вказує на юрисдикцію господарських судів.
- Належним способом захисту прав власника напіввагонів – суб'єкта господарювання, втрачених внаслідок запровадження АТ «Укрзалізниця» тимчасових обмежень (конвенційних заборон) на здійснення перевезень вантажів, є позовні вимоги про відшкодування шкоди, які підлягають розгляду у порядку господарського судочинства.
- Позовні вимоги в частині визнання протиправними дій АТ «Укрзалізниця» щодо прийняття відповідних розпоряджень не підлягають судовому розгляду, а питання правомірності чи неправомірності дій АТ «Укрзалізниця» підлягають з'ясуванню в межах розгляду вимог про відшкодування шкоди, а не як окрема позовна вимога.

Постанова ВП ВС від 11.01.2022 у справі № 904/1448/20

РОЗГЛЯД СПРАВИ СУДОМ

«НЕНАЛЕЖНОЇ» ЮРИСДИКЦІЇ

Неможливість розгляду справи судом належної юрисдикції

- Окружний адміністративний суд постановив ухвалу про закриття провадження у справі за адміністративним позовом позивача до військової частини про визнання протиправними рішення, дій, бездіяльності військової частини, яка не вирішила питання про зарахування позивача на квартирний облік, і про зобов'язання військової частини зарахувати його на цей облік на підставі наданих ним документів. Суд першої інстанції вважав, що спори про взяття на облік усіх громадян, які потребують поліпшення житлових умов, треба розглядати за правилами цивільного судочинства.
- Ухвала залишена без змін постановою апеляційного адміністративного суду.
- За наявності чинної ухвали суду першої інстанції, яку залишив без змін апеляційний адміністративний суд, закриття провадження у адміністративній справі поставило під загрозу сутність гарантованих Конвенцією прав позивача на доступ до суду та на ефективний засіб юридичного захисту. Тому вирішення цього спору слід продовжити за правилами цивільного судочинства.

Постанова ВП ВС від 08.06.2022 у справі № 362/643/21

ПРОЦЕСУАЛЬНІ НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ЮРИСДИКЦІЇ

Дії суду у разі закриття провадження у справі (І)

- Суд своєю ухвалою закриває провадження у справі, якщо справа не підлягає розгляду в порядку того чи іншого судочинства (п. 1 ч. 1 ст. 255 ЦПК України, п. 1 ч. 1 ст. 231 ГПК України, п. 1 ч. 1 ст. 238 КАС України) та повинен роз'яснити позивачеві, до юрисдикції якого суду віднесено розгляд справи.
- Суд апеляційної чи касаційної інстанції також роз'яснює позивачеві право протягом десяти днів з дня отримання відповідної постанови звернутися до суду із заявою про направлення справи за встановленою юрисдикцією.
- Направлення справи не допускається у разі об'єднання в одне провадження кількох вимог, які підлягають розгляду в порядку різного судочинства.

Дії суду у разі закриття провадження у справі (II)

- Заява про направлення справи подається до апеляційного чи касаційного суду, який прийняв постанову про закриття провадження у справі.
- Після отримання справи за позовом, сформованим відповідно до процесуального законодавства іншої юрисдикції, суд залишає позовну заяву без руху і надає можливість позивачеві виправити недоліки.

ЮРИСДИКЦІЙНІ СПРАВИ НА РОЗГЛЯДІ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Визнання недійсними правочинів за позовом контролюючого органу

- Орган ДПС звернувся до адміністративного суду з позовом до суб'єктів господарювання - контрагентів за договором перевезення автомобільним транспортом про визнання недійсним цього договору та застосування наслідків недійсності правочинів. Позивач визначив правовою підставою позову статті 203, 215, 228 ЦК України та обґрунтував позов тим, що оспорюваний договір укладений відповідачами без наміру його виконання, а складені на підставі оспорюваного договору документи були використані виключно в податковому обліку з метою заниження сум податкових зобов'язань.
- Спир у цій справі не належить до публічно-правових з огляду на приватноправовий характер правовідносин стосовно укладення і виконання оспорюваного договору, у яких позивач – контролюючий орган – безпосередньо не здійснював владно-управлінських повноважень, та обраний ним спосіб захисту права/інтересу властивий саме приватноправовим правовідносинам – визнання недійсним договору на підставі статей 203, 215 ЦК України та застосування наслідків його недійсності, передбачених ч. 3 ст. 228 цього Кодексу.

Постанова ВП ВС від 29.02.2024 у справі № 580/4531/23

***N.B.!** КАС ВС вбачає підстави для відступу від висновку, викладеного у постанові ВП ВС від 29 лютого 2024 року у справі № 580/4531/23 щодо підсудності господарським судам спорів за позовом територіального органу ДПС України до платників податків про визнання недійсними правочинів, що суперечать інтересам держави та суспільства.*

Ухвала ВП ВС від 17.07.2024 у справі № 420/12471/22

Підходи до визначення юрисдикційності спорів

- критерій визначення юрисдикції має бути **максимально простим, зрозумілим**;
- **один спір** має вирішуватися судами лише **один раз**;
- відповідачем у справі **має бути та особа**, з якою дійсно існує **юридичний спір**;
- унеможливлення звернення до суду з **вимогами, що не підлягають судовому розгляду**;
- запобігання штучному **створенню преюдиції**, потребі для вирішення одного спору **ініціювати інші процеси** в судах різних юрисдикцій.

Верховний
Суд

Скористайся сучасними правничими ресурсами

База правових позицій Верховного Суду

Інтелектуальна система пошуку правових висновків, яка поєднує унікальне контентне наповнення та новітні технології добору релевантної практики ВС та ЄСПЛ, зокрема з використанням можливостей штучного інтелекту.

Supreme LAB

Інноваційний ресурс, який надає зручний доступ до інформації про справи, що розглянуті палатами, об'єднаними палатами та Великою Палатою ВС або перебувають у них на розгляді, а також зразкові справи.

Огляди та дайджести судової практики

Тематичні та періодичні аналітично-правові збірники з актуальною судовою практикою ВС, ЄСПЛ, Суду Справедливості ЄС.

Supreme Observer

Портал сучасного права, що акумулює контент на юридичну тематику: новини щодо ухвалених Верховним Судом рішень, дайджести й огляди судової практики, науково-практичні й аналітичні статті, презентації суддів, ексклюзивні інтерв'ю тощо.

Facebook

На офіційній Facebook-сторінці Верховного Суду публікується інформація про діяльність Суду, зміст ухвалених судових рішень, актуальні тенденції в судовій практиці, анонси заходів, що проводяться у ВС тощо.

Telegram i WhatsApp

Канали Верховного Суду в месенджерах є інформаційною платформою, на якій розміщуються важливі правові висновки у вигляді ілюстрованих кейсів, а також огляди та дайджести судової практики.

Instagram

Instagram-сторінка Верховного Суду є майданчиком для комунікації з майбутніми юристами й усіма, хто цікавиться розвитком сучасного права, його історією та перспективами, стежить за правовими новинками і проектами, у яких беруть участь судді та працівники ВС: просвітницькі заходи, благодійні ініціативи тощо.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!